

# Lietuvos meno kūrėjų asociacija

## Vertėjas Jonas Zdanys: „Poezija man yra dialogas“

2012-11-10

ŽURNALAS: LITERATŪRA IR MENAS

TEMA: Interviu

AUTORIUS: Deimantė Daugintytė

DATA: 2012-11

## Vertėjas Jonas Zdanys: „Poezija man yra dialogas“

### Deimantė Daugintytė

Šiuolaikinės lietuvių literatūros vertėjas į anglų kalbą **Jonas Zdanys** gyvena JAV, pats kuria eilėraščius, Konektikuto Šventosios Širdies universitete dėsto anglų kalbą. J. Zdanys pasakoja apie vertimo malonumą, savo santykį su kūrėjais, lietuviybę Amerikoje. Susirašinėjo **Deimantė Daugintytė**.

*Gimėte ir baigėte mokslus Amerikoje. Kodėl palaikote ryšius su Lietuva, domitės lietuvių literatūra, verčiate poeziją, romanus?*

Palaikau ryšius su Lietuva, užtai, kad esu lietuvis. Pradėjau versti ir vertimus spausdinti būdamas 20-metis studentas, norėjau parodyti pasauliui, kas yra ta mūsų Lietuva, kas yra mūsų poezija. Vieniems ta Lietuva buvo kuriozas, tokia senoviška, nelabai svarbi šalelė. Kitiems tie vertimai patiko kaip poezija, nepaisė, iš kokios kultūros kilusi. Dauguma mano vertimų sulaukė teigiamų atsiliepimų, ypač iš amerikiečių poetų. Man tai labai svarbu, nes tuos vertimus kuriu anglų kalba, angliškai kalbantiems, o ne tiems, kurie „lygina“ du skirtingomis kalbomis sukurtus tekstus.

Mūsų literatūra gera, pasaulinio masto. Ta maža tauta turi gan svarbią įtaką literatūros pasauliui. Man tikras malonumas, pareiga padėti mūsų tautai, mūsų literatūrai. Norėjau, ir vis noriu atkreipti pasaulio dėmesį į Lietuvos padėtį, jos kultūrą ir kalbą. Žinoma, dabar visi šiek tiek gali sužinoti apie Lietuvą. Kai pradėjau versti poeziją, romanus, rašyti mokslinius straipsnius, apžvalgas, Lietuva buvo prispausta politiškai. Buvau tik vienas iš kelių, kuris tokiais darbais užsiėmė 1975–1990 metais. Dabar laikai pasikeitė. Dabar reikia daugiau reklamuoti šalies privalumus.

*Laikote save lietuviu ar amerikiečiu? Ar vis dar kyla klausimų dėl savosios tapatybės, priklausymo vienai ar kitai šaliai?*

Nors gyvenu Amerikoje, priklausau abiem šalioms. Abi šalys mielos. Augau dviejų kultūrų sankirtoje. Visą gyvenimą manau, kad Amerikoje gimiau, augau ir gyvenu, bet nesu amerikietis. Esu lietuvis, gyvenantis Amerikoje. Mes taip užaugom, taip supratome pasaulį. Nuo pat pirmų dienų kalbėjau lietuviškai (ir dabar su tėvais bei giminėm kalbame lietuviškai), lankiau lietuvišką šeštadieninę mokyklą, dalyvavau lietuvių skautų veikloje, šokau tautinius šokius, bendravau su lietuviais, šventėm visas šventes, lankėm lietuvišką bažnyčią. Angliškai pradėjau kalbėti mokykloje, būdamas penkerių. Aiškiai atsimenu tą pirmą dieną: mokytoja su manim kalba angliškai – garsiai, pamažu artikuliuodama kiekvieną žodį, o aš lietuviškai šaukiuosi mamos. Anglų kalbą greitai išmokau, bet ji yra mano antroji – nors taip pat mano nuolatinė – mokslinė, kasdienio darbo, gyvenimo (ir mąstymo) Amerikoje kalba. Vidinis žodžio skambesys, muzikalumas kartais man susijungia. Bet išraiškos aiškios, literatūrinius balsus atskiriu.

*Esate į anglų kalbą išvertę A. Žagrakalytės, K. Platelio, V. P. Bložės, N. Miliauskaitės, S. Gedos ir kt. poezijos. Kodėl pasirinkote šiuo autorius? Jus domina vien šiuolaikinė poezija?*

Lietuvoje dažniausiai bendrauju su Kornelijum Plateliu. Mes gražiai ir broliškai bendraujame jau ilgiau nei 20 metų. Taip pat daug metų palaikiau ryšius su rašytojais Vytautu Blože ir a. a. Nijole Miliauskaite (per Nijolę sutikau Kornelijų), su a. a. Sigitu Geda, Antanu A. Jonynu, Vladu Braziūnu, Kerry Shawn Keys'u, Eugenijum Ališanka, Janina Riškute, Izraelyje gyvenančiu Icchoku Meru. Taip pat Lietuvoje gyveno mano geras bičiulis a. a. menininkas Romas Orantas. Esu vertęs labai daug dabartinių Lietuvoje gyvenančių rašytojų kūrybos – antologijoms, PDR almanachui, žurnalui „The Vilnius review“, knygoms, kitiems leidiniams.

Verčiu dabartinę lietuvių literatūrą – sukurtą po antrojo pasaulinio karo, išeivijoje ir Lietuvoje. Vertimo darbą pradėjau 1969 metais studijuodamas universitete. Poezijos seminare profesoriui pasiūliau išversti vieną eilėrašį iš lietuvių kalbos ir, gavęs pritarimą, išverčiau M. Martinaičio „Vaikai kaip žolė“. Vertimas daugeliui patiko, buvo išspausdintas universiteto žurnale. Taigi skelbti vertimus pradėjau 1970 metais, kai beveik niekas iš mano kartos žmonių dar to nedarė ir kai oficialiajame pasaulio žemėlapyje nebuvo Lietuvos. Jaučiau, kad poezija netelpa į pasaulį dalinančias „geležinių uždangų“ schemas. Ji gali išleisti daigą pro kiekvieną politinio betono plyšį ir pergalingai iškelti į dangų savo žiedelį. Taip pradėjau versti lietuvių kūrybą. Man taip pat patinka pats vertimo procesas, kai tenka susiliesti ne tik su kiekvienu atskiru originalo žodžiu ar pauze tarp jų, bet ir su protėvių kultūra. Vesdamas universitete vertimo seminarus domėjausi teorija ir paskelbiau keletą mokslinių straipsnių: „Poezijos vertimas: pastabos ir komentarai“, „Keli pamąstymai apie poezijos vertimą“, „Vertimo mokymas“ ir kt.

Esu išvertęs poezijos ir romanų: Jurgio Gliaudos romaną „Agonija“, Sigitos Gedos „Rudens giesmės“, „Pokarinės lietuvių poezijos antologiją“, Icchoko Mero romaną „Lygiosios trunka akimirka“, Leonardo Andriekaus, Henriko Radausko, Alfonso Nykos-Niliūno, Kornelijaus Platelio, Vytauto P. Bložės, Nijolės Miliauskaitės, Antano A. Jonyno, Agnės Žagrakalytės rinkinius. Taip pat „Keturių Lietuvos poetų antologiją“ (V. P. Bložė, S. Geda, K. Platelis, N. Miliauskaitė), „Penkių Lietuvos moterų poezių antologiją“ (J. Vaičiūnaitė, D. Paulauskaitė, O. Baliukonė, N. Miliauskaitė, T.

Marcinkevičiūtė).

Šitie visi autoriai – ir dar daug daugiau rašančiųjų Lietuvoje – labai įdomūs, reikšmingi literatūros kūrėjai. Juos pasirinkau, nes čia randu poezijos metaforines galimybes, eilutėse žadinamą kalbos galią, giminystę su liaudies dainomis. Verčiu, nes versdamas pats galiu ko nors naujo papasakoti, naujo išaiškinti, rasti naujų (savo) balsų poezijoje ir jos metaforose. Kurdamas poeziją ir rengdamas vertimus jaučiu, pamatau pasaulio ateitį, giliau išvelgiu žmogų – poetą ir jį supančią aplinką. Vertimais galiu sukurti savotišką dialogą su savim ir kitais kūrėjais. Tai langas į kūrybinį ir moralinį pasaulį. Užtai verčiu „dabartinę“ literatūrą: ten aiškiausiai tas pasaulis atsiveria.

*Nors esate vėlesnės kartos atstovas, bet domintų, ar palaikėte, palaikote ryšius su lietuvių rašytojais išeiviais, apsigyvenusiais Amerikoje (A. Nyka-Niliūnu, Liūne Sutema etc.)? Kaip Jums atrodė jų kuriamas literatūrinis gyvenimas?*

Amerika labai didelė, gyvename gan toli viens nuo kito (pavyzdžiui, Čikaga nuo mano namų – 1600 km – tai kasdien nesusitikome). Susirašinėdavau su jais (su Nyka-Niliūnu daugiau), o prieš kitų autorių – Algirdo Landsbergio, Leonardo Andriekaus, Kazio Bradūno, Henriko Nagio, Stepo Zobarsko, Pauliaus Jurkaus, Jurgio Blekaičio ir t. t. mirtis bendraudavau kiek galėjau. Su Tomu Venclova pasimatom net ir dabar. Labai gaila, kad ta mūsų išėivijos rašytojų karta jau beveik pilnai iškeliavusi. Jų gyvenimai buvo gerokai sunkesni už mano. Aš, gimęs ir augęs Amerikoje, baigęs čia mokslus, gyvenau kaip amerikietis: gana lengvai susiradau darbus, profesūrą, valdžios tarnybą, susikūriau ekonominį gyvenimą su tipišku amerikietišku pasisekimu. Jiems, deja, nebuvo lengva, stengėsi kitaip, savo jėgomis. Žinoma, kurti jiems sekėsi, ir aš iš jų daug ko išmokau. Jų kūryboje atpažįstu savo kūrybą: kai augom supratome, kad ir mano karta yra „išėivių“ karta, todėl mano eilėse irgi randasi panašių praradimo jausmų, rūpesčių bei prasmų.

*Kuriate angliškai ir lietuviškai. Ar tekstus rašote viena kalba, ir vėliau pats užsiimate autoriniais vertimais?*

Moku šiek tiek abi kalbas. Abi man asmeniškai svarbios, abi sukonstruoja pasaulį skirtingai, leidžia man mąstyti ir suprasti tą pasaulį kitaip. Rašau eiles gal ne kitiems, bet pačiam sau. Visa, ką noriu suprasti, ką noriu (bent sau) papasakoti, ką noriu išaiškinti, randa stipriausią balsą poezijoje ir jos metaforose. Poetai, ir tikiu, kad visi rašytojai, rašo „sau“, veria kūrybinius langus į gan savotišką egocentrišką, bet ir moralinį pasaulį. Poezija man yra dialogas su savimi, ja kalbu su kitu žmogumi. Esu gausiai apdovanotas, nes turiu galimybę užmegzti tokius skirtingus ir įdomius dialogus, juos kurti angliškai ir lietuviškai. Taip aiškiau save suprantu. Mano skaitytojai, ypač tie, kurie moka abi kalbas, taip pat giliau supranta. Tekstus rašau abiem kalbom, „neverčiu“ parašytų eilėraščių iš vienos kalbos į kitą – sukonstruoju paralelinius tekstus, suprasdamas, kad skirtingos kalbos reikalauja skirtingos minties, skirtingos išraiškos.

*Kuo šiuo metu domitės?*

Mane daug kas domina. Ką tik baigiau naują eilėraščių ciklą anglų kalba „Kormoranai“ (*Cormorants*). Jame gausu istorinių bei dvasinių ieškojimų: graikų mitologijos

---

atspindžių, japonų ir kinų gamtiškų ir filosofinių pavidalų, budistų ir hinduistų tikėjimų atgarsių, viduramžių ir renesanso Europos ikonografijos bruožų, krikščionybės ir krikščioniškosios literatūros (pavyzdžiui, Miltono, Dantės) simbolių. Todėl skaitau istoriją, filosofiją, tikyba, literatūrą. Taip pat turiu atmintį, kurią reikia išnaudoti ir ja suprasti praeitį, dabartį ir kurti ateitį.